DOMOV A CIZINA Knížky o československých i světových spisovatelích.

Pořádá Dr. František Šimek.

SVAZEK 10.

JOSEF V. SLÁDEK

JEHO ŽIVOT, LITERÁRNÍ DÍLO, UKÁZKY BIBLIOGRAFIE.

Napsal ANTONÍN KLÁŠTERSKÝ.

NAKLADATEL JAN SVÁTEK, PRAHA.

Cena Kč 2·80.

JOSEF V. SLÁDEK

JEHO ŽIVOT, LITERÁRNÍ DÍLO, UKÁZKY, BIBLIOGRAFIE.

NAPSAL

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

DOMOV A CIZINA, SV. 10.

PRAHA 1922.

NAKLADATEL JAN SVÁTEK KNIHKUPEC.

DOMOV A CIZINA

KNÍŽKY O ČESKOSLOVENSKÝCH I SVĚTOVÝCH SPISOVATELÍCH.

POŘÁDÁ Dr. FRANTIŠEK ŠIMEK.

Dosud vyšlo:

Sv. 1. Fr. Frýdecký: Karel Havlíček Borovský.
Sv. 2. Dr. Fr. Bredler: Alois Jirásek.
Sv. 3. Fr. Frýdecký: Molière.
Sv. 4. Ferd. Strejček: Svatopluk Čech.
Sv. 5. Dr. Viktor Novák: Adolf Heyduk.
Sv. 6.-7. Dr. Gustav Pallas: Henrik Ibsen.
Sv. 8.-9. Dr. František Šimek: Josef Jungmann.
Sv. 10. Ant. Klášterský: Josef V. Sládek.

Tiskl Alois Lapáček, Praha V.

Jos. V. Sládek.

Náčrtek životopisný.

Jos. V. Sládek náleží k těm básníkům, které musíme jen milovati. Jar. Vrchlický vynikal nad něho plodností a vyšším rozletem ducha, Svatopluk Čech mohutností svých skladeb, Jul. Zeyer bohatstvím své fantasie. Ale všecky předčí je prostší Sládek hloubkou a horoucností svého citu. V jeho díle cítíte tep českého srdce, vidíte náš kraj, slyšíte naši lidovou píseň, z daleka zaznívají k vám zvony rodné vsi nebo městečka...

Josef Václav Sládek narodil se 27. října 1845 na Zbiroze, okr. městečku českém pod zámkem hrabat Colleredo-Mansfeldských, jako prvorozený syn tamního zednického mistra a stavitele Petra Sládka, jenž zemřel r 1908 jako jedenadevadesátiletý kmet. Matka básníkova Antonie pocházela ze Zbiroha a zemřela r. 1893. Do školy národní chodil Jos. V. Sládek na Zbiroze, r. 1857 byl na přímluvu svého strýce K. Schvarze, později světícího biskupa pražského, dán na studie do Prahy. Studoval tu nejprvé na německém piaristickém gymnasiu a od šk. r. 1862—63 na gymnasiu akademickém, kde se setkal s celou řadou spolužáků, prodchnutých živým cítěním národním a pěstujících horlivě literaturu. Mezi nimi přilnul Sládek hlavně k Václ. hraběti Kounicovi a Jaromíru Čelakovskému, synu básníka Fr. L. Čelakovského. Na podnět Kounicův se učil cizím jazykům, hlavně angličině, skládal drobné písně a balady a záhy také se zkoušel překládati Byrona. Kroužek literární,

jejž mladí nadšenci založili, jmenoval se „Ruch“, a jména toho dostalo se pak i almanachu, v němž mnozí z družiny vystoupili společně na veřejnost. Po maturitní zkoušce (1865) přes odpor rodičů, již si přáli mít z něho kněze, Jos. V. Sládek vstoupil na fakultu filosofickou a oddal se tu studiu věd přírodních, nezanedbávaje ovšem ani tvorby literární. R. 1866 uveřejnil Lumír jeho první báseň „U zpovědi“, r. 1867 Světozor tři básně a Květy ukázku jeho překladu Byronova „Korsára“. R. 1868 redigoval a vydal Sládek almanach české omladiny „Ruch“. — Ale ani tyto úspěchy literární nedovedly ztišiti jeho vnitřního neklidu a rozervanosti, jíž vždy více propadal. Aby v ní neutonul nadobro, aby se vybral ze všech chmur, zocelil svého ducha a nabyl většího rozhledu, odhodlal se Sládek k pobytu v cizině. Od úmyslu neodvrátila ho ani láska jeho k mladistvé Emilii Nedvídkové z Počátek, již r. 1867 spatřil v Praze na plesu a s níž potají si dopisoval. Se skrovnou podporou literárních přátel (celkem asi 300 zl.) odvážil se třiadvacetiletý Sládek v červenci 1868 do Ameriky a vrátil se teprve v červnu r. 1870. V Americe prošel tvrdou a trpkou školou života. Nějaký čas pobyl v Chicagu, živil se jako vesnický učitel ve státě Wisconsinu, překládal Longfellowa a lovil zvěř v pralese u jezera Michiganského u farmáře Nechuty-Trávníčka (Hanáka) a bezmeznému strádání vydal se, když sám a sám obrátil se k jihu. Po celé dlouhé týdny bloudil prériemi Texaskými a našel konečně útulek u polského kněze v San Antoniu, kde pak zastával místo kostelníka, varhaníka i učitele polských dětí. Na konec se stal redaktorem českých novin v St. Louisu a později v Chicagu. — Vrátiv se do Prahy, konal Sládek přednášky o Americe a ohlížel se po pevném místě. Vstoupil do redakce „Národních Listů“, stal se lektorem angličiny na technice (později i na universitě), ale teprve když r. 1873 bylo mu uděleno místo učitele

angličiny na nově zřízené Československé obchodní akademii v Praze, mohl se vzdáti žurnalistiky (1875) a pojmouti za choť svou nevěstu Emilii Nedvídkovou. K zajištění své existence koupil též se Servácem Hellerem časopis „Lumír". Ale štěstí jeho trvalo na krátko. Dne 19. srpna 1874 zemřela jeho choť, a rána ta uvrhla Sládka v bezmezné zoufalství. Vydal sice následujícího roku první sbírku svých Básní, ale pak vzdal se Lumíra a pozbyl všeho zájmu pro život i literaturu. Teprve přátelství, jež uzavřel s nově vystupujícími poety Jar. Vrchlickým a Jul. Zeyerem, probudilo jej k novému životu. Získal znovu „Lumír" a počal jej samostatně vydávati, vykonal s Jul. Zeyerem cestu do Dánska, Švédska a Norska a r. 1879 pojal za druhou choť Marii Veselou (jejíž sestra Božena vdala se za Bedřicha Frídu, bratra Jar. Vrchlického). Klidná a šťastná nastala nyní doba pro Jos V. Sládka; v choti nalezl oddanou a milou družku a maličká dceruška Hela korunovala jeho štěstí. V míru a pohodě rostla a zrála teď básníkova žeň „Lumír" zkvétal, ale boje, jež bylo „kruhu Lumíra" sváděti s těmi, jimž nový směr Lumírem pěstovaný, zejména pro práce Vrchlického, zdál se nenárodní, otřásal zhoubně zdravím Sládkovým. Již po smrti první ženy objevily se u něho záchvaty nervové choroby, později se však neduh ten zhoršoval jak přílišnou prací, tak i každým větším vzrušením, způsobuje básníku bolesti, někdy až nesnesitelné, po více než 30 let. J. V. Sládek byl hotovým mučedníkem, ale přes to neustával pracovati, ba pracoval čím dále tím horečněji. Vzdal se raději odchodem na odpočinek úřadu učitelského (1898) i „Lumíra", aby tím usilovněji pracoval na novém velkém úkolu: přeložiti znovu všecka dramatická díla Shakespearova. Pokud nemusil vyhledávati lázní (Chudoba u Náchoda, Poděbrady), rád již dříve trávíval léto na Zbiroze nebo v nejbližším jeho okolí, r. 1906 koupil si tu však

od obce za 50 zl. pozemek od silnice k lesu (mezi nádražím zbirožským a městem) při t. zv. „špacírce“ a vystavěl si tam vilku v nově založené rozlehlé zahradě. Tam pak utíkal se, jak nastalo teplo, básník se svou prací a bolestí a vracíval se až na podzim do pražského bytu. Ale na konec, aby nerušil svého okolí, zůstával tu Jos. V. Sládek sám se svou chotí i po celou zimu, přijímaje jen zřídka kdy návštěvy několika svých literárních přátel, a zde také zemřel 28. června 1912.

Pohřben byl 2. července 1912 na hřbitově Vyšehradském ve Slavíně vedle svého věrného přítele Julia Zeyera.

Literární dílo Jos. V. Sládka.

V Americe doznívala krutá válka odštěpenská („Sever proti jihu“), vedená za myšlenkou odstraniti otroctví, a Evropa byla plna kvasu a mraků. Mraky ty strhly se nejprvé v Holštýně a brzy potom u nás, kde r. 1866 vykrvácelo tisíce českých synů v boji proti Prusku. Bojováno bylo v Italii za myšlenku jednotného království italského, blýskalo se na Balkáně. Český národ stál v rozhodné oposici proti vládám vídeňským, zakládány spolky i konány hlučné tábory, uspořádána velkolepá manifestace probuzeného národního života slavností položení základního kamene k Národnímu divadlu, do Prahy převáženy slavnostně korunovační klenoty a živeny naděje na obnovu samostatnosti české, aby rázem zase byly utloukány persekucí tisku, žalářováním četných redaktorův, exekucemi vojenskými.

Za takové doby počal činnost svou literární Jos. V. Sládek. Živý ruch vřel kolem něho, myšlenky svobody bylo plno ve vzduchu, vysoko bily vlny národního rozmachu. Nemohlo to zůstati bez vlivu na jeho

tvorbu. Sládek, jehož básně se objevují po prvé r. 1866 v Lumíru a r. 1867 ve Světozoru (Ptáče, Dumka, Zpověď), zpívá písně volnosti a boje za svobodu.

R 1868 staví se v čelo nového literárního podniku, almanachu Ruchu, jímž se hlásí k životu nová generace literární, proniknutá stejně jako on myšlenkou svobody a národnosti, pokroku a rovnosti sociální, a zahajuje almanach ten vroucí apostrofou vlasti (Tobě), jejíž verše zvedají se k mocnému pathosu:

Ha — píseň, píseň jen? Při boží hněv!!
Uštvali Tě, jak laň hon psů a hochů;
vyssáli Tě, jak úpír spících krev,
zhyzdili Tě, jak barbar řeckou sochu;
a stupili tu mrtvolu Tvou sklanou,
že sníh by zkrvavěl nad takou hanou,
a my? — nám stačí vrkající zpěv!!

A tato horoucnost citu vlasteneckého, toto zanícení pro nejsvětější statky národa, jeho jazyk a svobodu, neopustily Sládka již nikdy. Jinde tak plný něhy a snivosti, ve věcech národních jest tuhým křemenem, z něhož vyletují jiskry, aby roznítily požár. Tu jeho nota zní plamenně a divě, odvážně a neohroženě, budí vzdor, vědomí síly a hrdosti, volá k boji, burcuje spící.

Je malá ta má otčina,
tak maličká, tak rozrytá,
div neroznesla už ji v svět
ta nepřátelská kopyta — (*Básně.*)

zatesknί si, ale v „Irských melodiích" (Básně) volá již směle: „Vy pušky máte, my jen holé ruce — my právo jen, vy máte násilí." A jinde: „Je proti nám, kdo není s námi — a jediný byť vlas to byl — kdo v nepřátel jej složí chrámy — to krev už není z našich žil." Velikých lidí potřebujeme, kteří umějí z celé duše milovat i nenávidět, celých mužů, vzdorných hlav

a horoucích srdcí! (Jiskry na moři.) Není u nás básníka, který by byl plamenněji oslavil pevný karakter a skvěleji ozářil ideál mužství. R. 1877 volá své „Blíže k sobě!“ a „Ku předu!“ (Jiskry na moři) bratřím, jdoucím v svatou válku „starou cestou po Balkáně za krev bratří, popel dědů a za volnost slávských snětí a za volnost všechněch lidí“. „Kde křivda, tam jí čelí muž, a kdo je baba, ten si služ, však muž se nepoddává“, horlí v básni Orel (Ze života) a „ta hrouda, kde padne hrdina — zas jednou hrdinu zrodí“, těší jeho „Píseň“ (Ze života). R. 1880 mužně zalkal za Karlem Sladkovským (Ze života):

Do temnot žalářů jsi českou nesl pýchu,
v temnoty žaláře jsi český nesl vzdor,
a česká čest když všem už byla k smíchu,
ty zahřměl's ji přes hradbu českých hor.

„Nás spasí jenom skutky, žádná slova,“ připomíná jedna z jeho krásných znělek (Sluncem a stínem), a nad nás, již kupíme slova na slova, knihy na knihy, stokrát větší jsou mu čety divochů, již s láskou k vlasti proti dělům běží. A ještě v pozdní jeho knize „V zimním slunci“, ve sbírce klidné, usměvavé podjeseně, hřímá to pojednou:

Dub anebo třeslice,
drž se půdy, kde jsi vzrost,
zlomí-li tě vichřice,
žil's jak muž a to je dost.

A tak všemi jeho knihami jako zlatá nit vlní se to jeho „býti mužem!“ A jeho slovo má sílu, chytá a podmaňuje, cítíte, jak hluboko leželo na dně jeho srdce, je prohřáto vášnivým jeho žárem, zní rázně a mocně jako úder zvonu a neumělkováno a nehledáno, dopadá ranou perlíku. I drsně a skoro příkře zazní to někde, ale působí to vždy mohutně. Tak promluviti umí právě jen

on a nikdo jiný. Ve všech těch vlasteneckých písních, jež tak snadno sę mohly zvrhnouti jen v planý, řečnický pathos, Sládek zůstává vždy básníkem a umělcem.

Mnoho k této struně lyry Sládkovy přispěl také pobyt v Americe. Zde, kde svedeny byly největší boje za svobodu politickou i lidskou, naučil se vážiti si mužné statečnosti a neohroženosti, zde také ssál dech volnosti z hlubokých studnic básníků amerických.

Řada prvních básní Sládkových vznikla již před jeho odjezdem za moře, některé byly napsány na půdě americké a jiné po návratu. Ale teprve když po roce štěstí zemřela mu první choť, odhodlává se Jos. V. Sládek vydati první svou knihu básní a posvěcuje ji památce své ženy. R 1875 vychází sbírka ta nákladem Grégra a Datla s prostým názvem „B á s n ě“ v úpravě knih anglických. Celkový ráz knihy je elegický. Vyznívá tu stesk po domově z dob, kdy dlel za oceánem, po matce i milence, hluboká bolest nad naším národním úpadkem, trpí tu mladá, rozervaná duše rozporem skutečnosti a ideálů, plná soucitu s nešťastnými (P í s a ř, Ž i v o t) a vyhlazovanými (N a h r o b e c h i n d i á n s k ý c h), plná rozhorlení proti křivdě a útisku. A poslední stránky knihy jsou jeden zoufalý kvil za mladým, sotva rozkvetlým a tak rázem zmařeným štěstím. Forma prosté, srdečné písně převládá, a lyrický ráz knihy zpestřují jen dvě, tři balady. Jedno je hned při této sbírce jisto: vystupuje tu individualita, básník neobyčejné hloubky citové. Ať již sám tak byl založen, ať se tomu naučil od básníkův anglických, není mnohomluvný, myšlenku podává zhuštěně, výraz jeho je prostý, ale veliké jadrnosti, plnosti a síly. V snaze po sevřenosti se stává někdy až nejasným, jazyk přizpůsobuje si své potřebě, užívá licencí a tvoří si i nová slova básnická, což mu zle je vytýkáno.

Dva roky po vydání „Básní“ stává se Sládek sám majetníkem a redaktorem Lumíra a shromažďuje kolem sebe všecky nejlepší talenty literární, jimž jde o pokrok v umění a literatuře, dopřává hojně místa ukázkám z literatur cizích, horlí proti liter. úzkoprsosti, čelí útokům protivných táborů, jimž nová škola se zdá kosmopolitickou a nenárodní, a povznáší list k umělecké výši i oblibě, jaké nedostoupil a jaké se netěšil do té doby u nás žádný list beletristický. Čelní spolupracovníci jeho tvoří pevný „kruh Lumíra“ a patří k nim vedle Vrchlického Fr. Herites, Jul. Zeyer, Jan Lier, Jamot (Thomayer) a j. Ze starších přispívají sem Jan Neruda i Adolf Heyduk, Jak. Arbes, Sofie Podlipská a j., a mladší pokládají si za čest, míti uveřejněnu práci v Lumíru. Je to jako posvěcení, uznání jejich talentu a umění, neboť v Lumíru pěstuje se kult dokonalé formy a měří se přísným měřítkem, získaným na dílech světové literatury. Sám Sládek hojně tu překládá z básníků i novelistů anglických, amerických (Bret Harte), španělských i ruských.

Práce redaktorská i překladatelská odnímá mu času k vlastní tvorbě, ale kdyby ani toho nebylo, není psavý, píše jen z vnitřní potřeby, v chvílích posvěcených, ale pak za inspirace třeba dnem i nocí v horečném napětí a v jediném dechu. Tak pozvolna roste druhá kniha jeho básní a vychází s názvem „Jiskry na moři“ nákladem Militkého a Nováka v Praze r. 1880. První dva oddíly jsou tu dozvuky posledních stran „Básní“, nálady ještě smutnější a bolestnější než dříve. Smrt milované ženy urvala mu všecko, není pro něho těchy, není úkoje, jen umřít se mu chce a usnout. Oh, blaze Boh. Havlasovi, že umřel tam v dáli — tak mlád (překrásná báseň památce Havlasově), život je jen prázdná hříčka (Doně Inez), a

Trochu si zasníme, chvilku jsme šťastni,
trochu se milujem, chvilku se máme,

trochu si sboříme štěstí své vlastní,
a potom na věky s Bohem si dáme,
pranic víc.

Jaká beznaděj, jaký smutek! A jsou tu čísla ještě zjitřenější, vášnivější bolesti a právě v té horoucnosti citu jímavá a krásná. Z nejkrásnějších jsou „Andante“ (k motivu Beethovenovy sonáty) a „Klidně spi“. Třetí cyklus knihy je vlastenecký a čtvrtý obsahuje řadu kratších balad a romancí. Balady Sládkovy nemají tajemného a duchového aparátu balad Erbenových, jsou to drsné příběhy ze života, vyprávěné často s dramatickou živostí, při nichž Sládkova charakteristická jadrnost, stručnost, plastika a síla výrazu přichází výborně k platnosti. Takovou baladou byl již v knize „Básní“ „Nezdara“, jenž střílí po rodičích a pak se oběsí, zde je podobným kvítkem mladý hrobník, ukládající o život tátův. Selská bída a hamižnost je dolíčena v obrázku „Z dob roboty“, a v „Listě z kroniky XIX. věku“ markýz de Loma, jenž soudem odsouzen, aby živil chlapce, jenž si na jeho stavbě jednu nohu zmrzačil, dá mu, aby opravdu živil mrzáka, zlomit ještě druhou.

A kde se vzal, tu se vzal, najednou mezi chmurnými těmito látkami ozval se po prvé humor ve „Faráři z Podhoře“. A v cyklu posledním se jasní obzor básníkův již vůčihledě, vrací se mu naděje a víra v život. Druhá choť básníkova Marie (rod. Veselá) zasedla již u jeho opuštěného krbu, nad nímž se vznášejí znovu sny o štěstí.

Po roce již (r. 1881) vychází třetí jeho kniha básní „Světlou stopou“ (s dedikací „Své Marii“), kniha těžkého zrna, klidná a vyzrálá. Štěstí a pohoda dýchá z překrásné „Jarní písně“ a z několika jiných vroucných básní, ale celkem subjektivnost ustupuje tu do pozadí, básník ve svém štěstí nechce již zpívati o sobě,

vzpomíná raději uhnětených, osiřelých a trpících, kreslí šťastnou rukou větší i menší obrázky ze života a noří se v snivé přemítání K hloubce citu a síle výrazu se přidružila hudba verše a plastika i jemnost slova, k vroucnosti lyrika pojí se klid umělce, jazyk jest již správnější a čistší, mizí nejasnost a mlhovitost dikce i motivu, a vše provanuto je náladou lásky a smíru. Jsou zde pravé perly lyriky erotické, náladové a kontemplativní a je tu několik balad a obrázků vzácné ceny. Jmenuji jen „Půlnoční zvony", „Točiče", „Hvězdnou noc", „Papů" (zvlášť dojímavý příklad indianské vděčnosti, zakládající se, jak se dovídáme z amerických obrázků, na skutečném příběhu), „Po hvězdných paprscích", „Své ženě" a „Život". Rozmar a vtip zasršel tu v „Ritornelech", satira šlehla ve dvou romancích. Z větších celků (idyl) účinný je „Jan Lamač", ač upomíná tónem poněkud na Tennysonova slavného „Enocha Ardena", krásná místa má „Anna Potocká", okouzlující jest „Imogena", originální motivem i provedením jsou „Hodiny" a pro Sládka nejcharakterističtější jsou tu „Kamarádi" svou cituplnou srdečností dvou starých srdcí v příběhu o oddanosti a věrnosti ženy a pak báseň „Na podhradí" (kdo by si nevzpomněl, že sám Sládek se narodil pod hradem zbirožským?), tak cele Sládkova tím vzdorem a na konec zase soucitem starého chalupníka.

Již v „Jiskrách na moři" a „Světlou stopou" setkáváme se s některými sonety Sládkovými. Než roku 1883 vydává jich Sládek celou knížku s názvem „Na prahu ráje" a s hrdým mottem z Emersona „Člověk si své místo vybojuje". Přirovnal jsem kdysi sonet Kollárův k chrámu, Vrchlického sonet k paláci a Sládkův ke dvorci, „leč z pevné žuly, dubového trámu", a ještě dnes nepřipadá mi nic případnějšího. I v této formě je Sládek svůj, vždy celý a osobitý, vroucí, hluboký, tvrdý

a rázný, neřezá a neklíží, nýbrž tesá z hrubých balvanů, jedním, dvěma slovy vystihuje celé osudy, několika črty celé dějiny. Plny slunce jsou tu jeho obrázky mezi dětmi, plny živosti a humoru venkovské figurky („Mušketýr“, „Sedlák Louda“ a j.), mohutně působí několik sonetů vlasteneckých (na př. „Bílá Hora“, „Náš erb“).

Pokračováním knih „Světlou stopou“ a „Na prahu ráje“ je sbírka „Ze života“, vydaná r. 1884 v „Poetických besedách“ Nerudových S Nerudou se seznámil J. V. Sládek blíže v čase, kdy sám byl také členem redakce „Národních Listů“, a přilnul k němu vedle Jak. Arbesa ze všech redakčních druhů nejvíce. Nyní rád vyhověl jeho vyzvání, aby mu zadal sbírku svých nových básní do „Poetických besed“, které zahájeny Nerudovými „Baladami a romancemi“, stávaly se, číslo od čísla, stále významnějším literárním podnikem. Již zpředu jsme citovali z knihy té několik slok mužného vzdoru; mimo básně rázu toho zařadil sem básník legendy, balady a obrázky, ale též sonety milých kreseb a vážné reflexe. Překrásné jsou zvláště „Večerní obraz“, hlubokou životní moudrostí oplývající, originálně pojatý „Kantor“, „Vidění sv. Kiéran-Killa“, „Harun al Rašid“, dojímavá je „Žena“. V reflexi své neodkrývá Sládek nových světů, ale obecné pravdy vyslovuje po svém a dovede je vrýti do srdcí. Zajímavý je tu cyklus něžných písní pro děti: je předzvěstí knih, jimiž se Sládek tolik zavděčil české mládeži. Dceruška Helenka vyrůstá mu před očima, i není divu, že se ohlíží po písničkách pro ni a shledává, že není u nás jako v Anglii a Americe, kde děti se odkájejí poesií z per nejlepších, a že i v tom, co máme pro mládež, jest mnoho morálky a smutku. Chce dáti tedy sám dětem slunce a květy, úsměv a píseň, humor a veselí.

Tak povstávají jeho knížky veršů pro děti: „Zlatý máj“ (1886), „Skřivánčí písně“ (1889) a „Zvony a zvonky“ (1894), jež s nápěvy (hlavně Bendlovými) i bez nich nalézají rychle cestu k srdcím dětským a způsobují převrat v naší básnické literatuře pro mládež.

Od písniček pro děti píseň v produkci Sládkově převládá, nejvýš že ještě sonet se k ní přidružuje, a je to píseň ještě prostší než dříve, píseň nehledaná, zpěvná formou, tklivá a dojímavá. O lásce mluví, o jaře a radosti života, ale též o smutných vzpomínkách, o toužené klidu a míru. Tak trochu elegického zabarvení zůstává u Sládka vždy, i v jeho zpěvech radosti. Píseň dominuje ve sbírce „Sluncem a stínem“ (1887) vedle řady krásných sonetů (Čtyři české znělky) a jiných básní (Kde je máma? Ve starém parku, Pole), tvoří dobrou polovinu knížky Selské písně a české znělky (1890) a vyplňuje celou drobnou knížečku „Českých písní“ (1892).

J. V. Sládek ne nadarmo se narodil na podhradí pyšného zámku, ne nadarmo ztrávil tři léta v Americe: nenáviděl rodových výsad a panské povýšenosti, nenáviděl odrodilé šlechty — jediný šlechtic český byl mu jeho přítel Václav hrabě Kounic. Na nejednom místě svého díla projevuje k hrdému a nenárodnímu panstvu svou nechuť i pohrdání. („Českým hradům“ - Jiskry na moři - „s tím cizím lidem v síni, s tím naším přede vraty“ - „Na podhradí“ v knize Světlou stopou, - „čert dávno vzal už všecku panskou slávu“, sonet Dub v knize „Na prahu ráje“, - „Hoj, vy páni šlechtici - v „Českých písních“ atd.)

Za to celým srdcem přilnul Sládek k lidu dělnému, ať již pracuje v dílně nebo na poli Již v knize „Světlou stopou“ dotkl se v Točiči a Hodinách otázky sociální, později učinil tak v jediné své dramatické práci jednoaktovce nazvané „Práce“ (1888), jež byla přijata

na Národním divadle, ale censurou zakázána; hojné nalézáme u něho motivy hornické a k svátku práce napsal „Májovou“ (V zimním slunci), že lepší nikdo nezazpíval českému dělnictvu. Ale ještě bližší je jeho srdci vzdělavatel půdy. Na oslavu jeho práce, z lásky k selské půdě vyrostly Sládkovy „Selské písně“, jimiž tak hluboce zapsal se do srdce našemu rolnictvu a jež vyrůstají asi v stejnou dobu s Vrchlického „Selskými balladami“. Sedlák vystupuje u Sládka jako živitel celého lidstva, celým světem vydíraný, přírodou klamaný. Nevěří nikomu než Bohu a sobě, ale také nikomu neslouží. Je hrdý král na své líše, miluje své lány, spokojen je se suchou skývou a s nikým by neměnil. Nejšťastnější je tu Sládek tam, kde zachycuje jen prostý cit a tichou náladu (Rodné brázdy v šíř i dál, Polní cestou... Je tichá noc). Druhý cyklus selských písní pojal Sládek do sbírky „Dvě knihy veršů“ (1909).

„České znělky“ (pod názvem tím vyskytují se sonety již v knize „Sluncem a stínem“, jež připojil Sládek k Selským písním (I. řada) jsou meditacemi o našem národním bytí a životě. Lkají nad naší lhostejností a bezradností, věří v zdravé jádro lidu, volají po skutcích a věští nové jaro v českých luzích. Chtějí přesvědčovati, jako „České písně“ (1892) svou ráznou notou povzbuzovat a rozplameňovat.

„České písně“ vydal Sládek u Fr. Horálka na Král. Vinohradech (knížečka má jen 22 stránek), aby se jimi čelilo jarmarečním písničkám, jež kazí lidu mrav i vkus.

Láska k lidu vede Sládka stále blíže k lidové písni. Již mezi prvními básněmi jeho ve Světozoru 1867 najdeme sloky, ukazující k tónu národní písně. Ale později pěstuje Sládek formy umělejší, až zase písničky pro děti uvádějí ho nazpět k písni vždy prostší a nehledanější. Celý tento rozvoj zakončují dvě knížky „Starosvětské pís-

ničky“ a „Směska“ (obě r. 1891), jež zjednávají Sládkovi více slávy a popularity než všecky knížky dřívější, třeba že v těcnto je uloženo více citové hloubky a umění. Jdou po stopách ohlasů Fr. L. Čelakovského, jsou ozvěnou toho, co Sládek slýchal v mládí ve starém svém Berounsku, ale nejsou to padělky národní písně, nýbrž písně v duchu jejím vytvořené, lehké a zpěvné, rozmarné a vtipné. Duše lidu v nich zvučí a odtud to nadšení, jež vzbudily v lidu, jemuž vlichotily se nejvíce svým zdravým neodolatelným humorem, který nikde nesršel tak jiskřivě jako tady. Z vážných básní sem zařazených vynikají zvláště „Máme se rádi“, „Starý přípitek“ a „Ukolébavka“, napsaná původně pro aktovku Sládkovu „Práce“.

Po Směsce, Selských písních a Českých písních, o nichž bylo promluveno již dříve, vrací se Sládek knihou „V zimním slunci“ (1897) tam, kde stanul svými knihami „Světlou stopou“ a „Ze života“. Sbírka „V zimním slunci“ je kniha ne zimy, nýbrž spíše podjeseně, babího léta. I zde jsou písně a balady („Čtyři bohatýři“, „Mátka“, „Hornická balada“, „Mělnická balada“), ale zvláštního rázu knize dodává snivé přemítání. Jako do pavučin zapřádá se tu básník do snů, vzpomínek a záhad života i věčnosti. A jako podzimní slunce rozlévá se mu úsměv usmíření a pokoje nade vším. („Červánek zhas’“, „Ano - ne.“)

Koncem r. 1906 přistoupil Jos. V. Sládek k souboru svých básnických děl a vydává jej ve dvou objemných dílech (I díl má 533 stran, II. díl 552 stran) s názvem „Spisy básnické“ nákladem J. Otty, svého starého nakladatele a přítele. Z prací před tím knižně nevydaných pojaty jsou do II. dílu „Písně smuteční“ (psány r. 1901), prodchnuté velkou zbožností a vírou v posmrtný život, a sbírka „Za soumraku“ (z r. 1907), jež se nese většinou smutnými tóny; jako by básník cítil již

blížící se hodinu svého odchodu, loučí se se vším a touží z trýzně své choroby a ze shonu života po věčném klidu a míru. Po „Sebraných spisech“ vydal r. 1909 J. V. Sládek ještě jeden svazek svých původních básní, nazvaný „Dvě knihy veršů“. Obsahuje „Nové písně selské“ a v druhém svém oddílu jest pokračováním knihy „V zimním slunci“ a cyklu „Za soumraku“.

Poslední jeho původní básní byl „Pozdrav sokolstvu“, napsaný ke sletu všesokolskému a uveřejněný ve „Zvonu“ právě 28. června 1912, kdy J. V. Sládek na Zbiroze skonal.

Na konec II. dílu „Spisů básnických“ umístil Josef Sládek též výbor svých kratších překladů z poesie anglické, americké, severní a ruské pod názvem „Z cizích luhů“. Sládek byl překladatelem znamenitým, dovedl překládati nejen věrně a přesně, ale spolu i básnicky a výborně zachytil vždy dojem originálu. V literaturu českou uvedl svými překlady řadu děl světového významu. Již v r. 1872 vydal v Poesii světové Longfellowovu „Píseň o Hiawatě“, ale pro druhé vydání, jež vyšlo ve Sborníku světové poesie, vydávaném Českou Akademií, překlad ten úplně přepracoval, dále vydal z děl básnických Byronovy „Hebrejské melodie“ (zároveň s překlady těchže básní z péra Jar. Vrchlického), Mickiewiczova „Konráda Wallenroda“ (Sborník sv. poesie), z Burnse „Výbor písní a balad“ (Sbor. svět. poesie), z Coleridge „Skládání o starém námořníku“, „Christabel a Kublaj Chan“, (Sborník svět. poesie). Jeho překlad Tegnérovy „Písně o Frithiovi“ byl vyznamenán cenou Č. Akademie. Z děl prosaických přeložil a knižně vydal: Bret Hartovy „Kalifornské povídky“ (nové vydání ve Svět. knih.), Th. B. Aldrichův román: „Tragedie stillwaterská“ (Svět. knih.), H.

H. Boyesena povídky: „Zavržená" a „Bezejmenný" (Knih. Bes lidu), „Pod ledovcem" (Knih. Bes. lidu), „Člověk, jenž ztratil své jméno" (Knih. Bes. lidu), Stocktonovu novelu: „Podivné ztroskotání se Tomáše Hykea" (Svět. knih.), Peréza Galdósa román „Marianela" (Svět. knih.), Juana Valery andalúzský román „Pepita Ximenes (Svět. knih.). Z děl dramatických přeložil, ale knižně nevydal: Osc. Wijkandra komedii „Berta Malmová", (Lumír 1888).

Činnost svou překladatelskou korunoval J. V. Sládek svým překladem 32 dramatických děl Shakespearových, o nichž pro význam toho velkého literárního činu bude promluveno ve zvláštní kapitole.

Na konec nutno se zmíniti, že Sládek složil a vydal pro potřebu školy „Anglickou čítanku" a „Mluvnici anglického jazyka" a že po časopisech, zejména po ročnících Lumíra roztroušeny jsou ještě jeho některé články, drobné noticky a posudky.

Sládkovy feuilletony a črty z pobytu jeho za oceánem a jinou jeho prósu vydal Ferd. Strejček roku 1914 v úpravě jeho „Spisů básnických" s názvem „Americké obrázky a jiná prósa" ve dvou objemných dílech. K amer. obrázkům připojeny jsou v I díle Sládkovy drobné črty memoirové („Moji rodiče", „První léta mých studií", „Jde velký člověk" (vzpomínka na Sv. Čecha), „Vzpomínka na Jense Petra Jacobsena") a divadelní hra „Práce". V druhém dílu otištěny jsou některé Sládkovy studie: „Bájesloví a pověsti severoamer. Indiánů", „Ústava Spojených obcí severoamerických", „První století severoamerické republiky" a „Alfred Tennyson", a závěr činí dopisy, jež psal Josef V. Sládek svému příteli Jaromíru Čelakovskému od r. 1865-1870. Studie o Tennysonovi je proložena někte-

rými přeloženými ukázkami jeho básní, v dopisech otištěny jsou i některé prvotiny Sládkovy.

Spisy Sládkovy neměly by scházeti v knihovně žádného českého vzdělance. Jsouť nevyčerpatelnou studnicí poesie, o jaké mluví v básni „Je skončen den“ H. W. Longfellow:

Jen zpěvům takým lze ztišit
ten trudů neklidný tep,
a jdou, jak požehnání
jde v stopách modliteb.

Josef V. Sládek jako tvůrce nových překladů dramatických děl Williama Shakespeara.

Bylo krásným snem naší literatury, sotva k novému životu probuzené: míti celého Shakespeara. Již K. Ign. Tham r. 1786 se pokusil o Makbetha podle překladu německého, ale teprve Matice česká uskutečnila sen ten, počavši vydávati „Dramatická díla Williama Shakespeara“. Díl I. vyšel r. 1856, díl IX. (poslední) r. 1872, trvalo tedy vydání všech 37 dramat Shakespearových celých 16 let. Dramata ta přeložili Dr. J. Čejka, Fr. Doucha, Jos. Jiří Kollár, Ladislav Čelakovský a Jakub Malý.

Toto první vydání Shakespeara bylo činem nesmírně záslužným a významným a pěti výše uvedeným překladatelům náleží plný vděk, že vykonali práci tak obtížnou v době, kdy jazyk český ještě ne dosti ohebný a vypěstěný vzpíral se zkoušce tak odvážné.

Ale od otevření Národního divadla byla pociťována potřeba nových překladů stále živěji. Mimo Douchu a Jos. Jiřího Kollára nebyli překladatelé Shakespeara básníky, a není tedy divu, že nestačili na překlad bás-

nický, ale i překlady Kollárovy a Douchovy odchylovaly se místy od originálu, a hlavně básnická řeč zatím povznesla se tak, že s hlediska nové doby všechny staré překlady Shakespeara se zdály již málo obratné a zastaralé.

J. V. Sládek, sotva že se stal členem České Akademie (r. 1892 mimořádným, r. 1893 řádným), vnesl tam otázku nových překladů Shakespeara a k jeho podnětu jako kdysi Matice česká, tak nyní Česká Akademie věd a umění vzala si za úkol opatřiti nové vzorné překlady dramat Shakespearových. Podle původního plánu mělo poříditi překlady ty několik překladatelů, ale na konec zůstal celý Shakespeare Sládkovi samotnému.

Veliký a těžký úkol vzal to Sládek na svá bedra. On, tehdy již 48 letý, měl vydati 37 velkých dramat Shakespearových v nových českých překladech. To byla práce pro jednotlivce na celý život, práce vyžadující neúmorné síly, vytrvalosti nezlomné, energie neochabující, práce pro člověka pevného zdraví. A Sládek byl neduživý a občas churavěl tak, že na práci nebylo ani pomyšlení, že i po dlouhé týdny byl poután na lože. Ale za železné zdraví měl železnou vůli a za sílu mládí takovou lásku k věci, která již dle Písma hory přenáší.

V dubnu r. 1894 vyšel první svazek „Zkrocení zlé ženy“, druhý svazek „Makbeth“ následuje až za dva roky, ale pak vycházejí překlady již rychleji, někdy i dva za rok. Od r. 1894 do r. 1904 vydal Sládek 19 her Shakespearových, od r. 1904 do r. 1912, kdy zemřel, dalších 13 svazků, celkem 32 dramata. Mezi překladem 33. hry „Krále Jindřicha VI.“ (díl II.) zastihla ho smrt.

Sládkovy překlady Shakespeara jsou velkým literárním činem, jímž získal si Sládek o literaturu a české divadlo zásluhu nehynoucí. Překlady jeho jsou přesné a až úzkostlivě věrné, není tu takořka jediné epitheton vy-

necháno, jediný obraz setřen; slovní hříčky rozřešeny jsou na podiv duchaplně a vtipně, rythmicky jsou překlady ty dokonalé, plynné a jasné a vynikají vzletem i vkusem a velkou lahodou a bohatstvím básnické řeči české. Jak vysoko stojí nad neumělými a kostrbatými překlady Jak. Malého a dr. Čejky. Ale také proti překladům Douchovým a Kollárovým znamenají velký pokrok.

Několik let po smrti Sládkově (zejména r. 1916) počaly se hlasitěji ozývati též některé výtky jeho překladům Shakespeara, ale nescházelo ani obránců překladů těch, a podstatného věru že jen málo mohlo proti nim býti uvedeno

Nespokojenci s překlady Sládkovými zamýšleli dokonce vydati celého Shakespeara v jiných překladech, ale mimo dvě hry (Kupec benátský, Makbet) překlady ty nevydány.

Nikdo soudný nebude se domýšleti, že je Sládkův překlad Shakespeara posledním překladem Shakespeara u nás. Po delší řadě let, s dalším rozvojem jazyka a řeči básnické snad objeví se potřeba i jeho překlady revidovati nebo k novým přistoupiti, a jistě že najdou se zase překladatelé, kteří se o to pokusí. Ale tím překlady Sládkovy nepozbudou své ceny, jako jí nepozbyly na př. dodnes v Německu překlady Schleglovy (přeložil 17 dramat S.), ač po něm i tu překládán Shakespeare znovu a znovu.

Překlady svými ze Shakespeara, nehledě ani ke krásnému dílu původnímu, vystavěl si J. V. Sládek sám pomník nad kov trvalejší.

Ukázky básní Jos. V. Sládka.

Já nejsem ani palma z jihu.

Já nejsem ani palma z jihu,
jež hlavu koupá v světla zdroji
a znaveného, zchváceného
v sny luzné, v naděj upokojí.

A nejsem ani norská chvoje,
jež ve vichřici vzdorně stojí
a učí ty, jimž srdce puká,
jak vytrvat v tom krutém boji.

A nejsem orel, jehož letem
jich na tisíce v úžas jato,
ni slavík, jenž by lidstvo učil,
jak milovat a zmírat za to.

Já jsem jen prostá česká olše,
jež povyrostla u potoka
a do měnivých zadívala
se vln jen trochu do hluboka.

A neželela mnohé větve,
když divočej' to proudem spělo —
v mých haluzích to zašumělo,
jen když to tuze zabolelo.

Já jsem jen skřivan z českých polí,
jenž silnými vzlet perutěmi
a jehož náhle perun boží
i s jeho písní srazil k zemi.

A přijde po mně tisíc jiných —
kéž nouze o ně v Čechách není,
a kéž jim Bůh dá lepších písní
a trochu méně utrpení!

(*Básně 1875.*)

V upomínku.

Mé štěstí se mi podělo,
a já je hledám v pláči;
a lidé chodí s útěchou:
„To už se nezjinačí."

Aj, dobří lidé, zjinačí,
já přec je najdu, věřte mi,
vždyť ono není daleko,
vždyť na sáh jen jest pod zemí.

(*Básně 1875.*)

Je proti nám, kdo není s námi.

Je proti nám, kdo není s námi
a jediný byť vlas to byl,
kdo v nepřátel jej složil chrámy,
to krev už není našich žil!

My potrebujem mužů celých
a v boji, psotě vzdornou leb
a myšlenku na čelech smělých
a pohrdu pro cizí chléb.

My potřebujem velkých lidí,
již v bouři velké vzdorují,
a z celé duše nenávidí
a z celé duše milují.

(*Jiskry na moři. Spisy básn. I.*)

Na podhradí

Jak luňák na house, tak hrad váš s šedé skály
se chmouří, pane hrabě, na můj barák malý.

Jak mezi chalupí a hradem potok běží,
tak mezi mnou a vámi propast leží.

Jen já když nahoru a vy hledíte dolů,
pohledy plné zášti potkají se spolu.

Je stár ten hrad, však starší je ta skála,
a dřív než hrad tu naše chalup stála.

Po synu otec dědil řeč a víru,
vy svlékali jste se jak plémě štírů.

A jako smrt a nákaza a hlízy,
tak protivna mi vaše krev je cizí!

* * *

Jste hodný, pane hrabě, z nové školy,
že skupujete naší hrstku polí;
váš správce tak nám z hladu pomoh' vlídně,
a za úrok teď můžem zmírat klidně.
A sedlák — vždyť to víte, jak to bere,
když praskne lán, ať všecko ďábel spere!
Však — pane hrabě, dejte si to říci —
jste Achab Nathanově na vinici!

A jedete-li kolem s dvěma páry,
jak uhněten a shrben sedlák starý
za vaši mzdu, na svém se poli moří,
váš ret se ku pozdravu nepokoří,
jen vaše fena po sedláku skočí
a po vás — zášti blesk z pod sedlákových očí.

* * *

Jak luňák na house, tak hrad váš s šedé skály
se chmouří, pane hrabě, na můj barák malý.

Dnes večerem, ku zámecké vám bráně
přiletěl tryskem kočár nečekaně;
pak vzhůru doktor šel a naši kněží,
a řeklo se, že mladý hrabě leží,
cos o souboji mluvilo se skrytě —
pak že dnes v noci zemře vaše dítě!

Tu před sebou jsem viděl svého syna,
jejž za zdí kryje posvěcená hlína:
váš syn znal jej — i ji!... vy víte, jak to bylo,

co o život mé dítě připravilo,
mé zdravé, dobré, trpělivé dítě —
— Nu, byl můj syn — a bylo na úsvitě,
než z upomínek zahmouřil jsem oči.

Noc byla jasná, hradu po ubočí
měsíční svit se níž a níže skrádal,
až plně do vašeho okna padal.

Já vyšel ven a used na svém prahu
a přemýšlel o svého syna vrahu; —
tu pohnulo se vaše okno slabě,
a u okna jste vy stál, pane hrabě!
Noc byla tichá, měsíc v plné záři,
a mně neušel rys na vaší tváři,
ni cuknutí, ni křečovité chvění —
mně za tu rozkoš bylo do modlení!

Tak, pane hrabě, nebyli jsme zvyklí
vás nikdy vídat! — nikdy nevykřikly
tak vaše rty, jak teď do hluché noci:
„Spěj, Bože, jedinému děcku ku pomoci!"

Ó, pane hrabě, Bůh byl stejně blízký
vám na hradu i mně zde chlapu z vísky!
A od Něho, když také pána bolí,
se milost nekoupí jak od nás polí,
a před Ním, hrabě, je to všecko stejno,
ty vaše rody, i to naše hejno! — —

Aj tak, — já viděl vaše sivé líce;
dnes méně nejsme oba, ani více,
než otcové —

Nuž, s umíráčkem z rána
já pomodlím se za mladého pána! — —

(Světlou stopou)

Bílá hora.

Boj ztracen byl a na útěku řady,
— jen tři sta reků stojí u obory.
„Teď vzdejte se! Jsou zbytečné to vzdory!"
Tři sta jich o zeď opírá se zády.

Pluk před nimi, pluk za nimi, pluk všady,
— jen v dáli modrají se české hory:
ty hnědé chaloupky! — ty bílé dvory!...
a jeden nevzdal se z těch u ohrady.

Zahřměly pušky — píky měly práci,
— nad nimi duby třesou se a klátí
ob muže muž se mrtev u zdi kácí,
ob muže muž tu mrtev zůstal státi!
Král utek, chlap jen úpěl s hrudou svojí —
vlast ztracena; — však ve svých mrtvých stojí!

(*Na prahu ráje.*)

Píseň.

Kdos' dobrý vojín, třímáš meč,
dokud je nepřítel v poli,
a je-li příliš krutá seč,
bojuješ, až tě kdo skolí.

A na jednoho tisíc jich
z každé-li strany se řítí,
kdo vezme mu ten hrdý smích,
kdo vzdor dřív nežli to žití?

I ať se ženou se všech stran,
on všecky vyzve je k soudu
a krví ze smrtelných ran
svou rodnou napojí hroudu.

I ať již vratká hodina
vítězství kam si chce hodí:
ta hrouda, kde padne hrdina,
zas jednou hrdiny zrodí.

(*Ze života.*)

Kde je máma?

Dnes jí matku pochovali;
dítě z toho radost mělo:
jaktěživo nevidělo
tolik světel, tolik záře,
jaktěživo neslyšelo
muzikáře, písničkáře,
jako dnes tu zazpívali.

Kde je máma?

Jak s tou bledou, klidnou líci
leží mezi květinama,
vzpomíná jí na světici,
tu s dvanácti hvězdičkama.

Muzikáři, písničkáři
s květinami, světel září
odešli, a s nimi táta.
Napřed v rakvi šla ta svatá;
— ale ona nešla sama,
musili ji vyzvednouti
jako svatou nesou k pouti
s mládenci a družičkama. —
Napřed v rakvi šla ta svatá;
— kde je máma?

V domě je tak ticho všady,
dítě chodí sem i tady,
z jizby na dvůr, do zahrady.
Všude sama!
Na dvůr jenom holub slétá,
v sadu ptáče zaštěbetá.

Kde je máma?

Přišla k děcku stará teta,
potěší, jak těšit umí;
beztohoť, že nerozumí
taká droboť běhu světa.
‚Tvoji mámu Bůh vzal k sobě,
tělo bude spáti v hrobě,
nad ním bude růsti tráva; —
Ale lehce se to spává,
když si duši vzal Bůh k sobě.‘

„Kde je Bůh?“

‚Tam nad hvězdama.
Andělů má svatých roje,
s nimi bude matka tvoje,
nikdy víc nepřijde dolů
na tu zemi plnou bolu.‘

„Kde je Bůh?“

‚Tam nad hvězdama.‘

„A kdo, teto, bude s náma
se mnou, s tátou, u nás, tady?“

‚Bůh je všady —‘

„Kde je máma —?“

(*Sluncem a stínem*)

Nic nechci víc.

Nic nechci víc, než v duši klid
a žádného víc štěstí,
než co ho ptáče může mít
na květné ratolesti.

Když slunce hřeje s vysoka
a zem je pestrá květem
a vítr duje z hluboka
a mír jde celým světem.

A pochybností neznat hles,
jež v duši nesvár nítí,
— jen cítit, jak je krásno dnes,
a dýchat jen a žíti!

(*Sluncem a stínem.*)

Velké širé, rodné lány.

Velké, širé, rodné lány,
jak jste krásny na vše strany,
od souvratě ku souvrati
jak vás dnes to slunko zlatí!

Vlahé žito jako břehy,
květná luka plná něhy,
na úhoru, v žírné kráse
pokojně se stádo pase.

Nad vámi se nebe klene,
jako v květu pole lněné,

nad lesy jen z modrošíra
pára v tichý déšť se sbírá.

A jak slunce vás tak zhřívá
a jak cvrček v klasech zpívá,
v šíř i dál, vy rodné lány,
buďte vy nám požehnány!

(*Selské písně.*)

Je lež, že ten se zrodil pán, ten sluha,
je lež, že slunce svítí jen tak komu;
kdo velí dělům, že je vládcem hromu,
a v odvět ráně není rána druhá.
Že nikdy neprask luk, když napiat ztuha,
že nikoho nepohřbil balvan v lomu,
že svatokrádce pán je v svatém dómu,
že křivda vítězství má za soudruha.
A v hrdlo lež, — že lží je právo v poutech,
že hlavy zašlapal, kdo šlape hroudu,
že „Na kolena!" poslední je slovo,
že nevztyčí se čelo otrokovo
a z kostí rozmetaných v světa koutech
kdys nepovstane mstitel ke dni soudu.

(*České znělky.*)

Uhodilo.

Uhodilo! — pán Bůh s námi! —
pasák vyběh za kravami.

Strejček běží za pasákem,
tetka letí za sedlákem.

Za tetkou se ženou děti,
naposledy hafan letí.

Uhodilo! — pán Bůh s námi! —
Konečně jsme, holka, sami!

(*Starosvětské písničky.*)

Ševcova Kačena.

Ševcovou Kačenou
čerti šijou,
proto ji, Kačenu,
doma bijou.

Bijou a nebijou,
co tím svedou?
čerti s ní do nebe
nepojedou.

A kdyby dojeli,
než tam vkročí,
Káča jim do pekla
za mnou skočí.

(Směska.)

Dopovídáno.

U krbu mrazno,
louč dávno splána,
pohádka žití
dopovídána.

Postavy, stíny
kol ještě táhnou,
za nimi oči
hledí a vlahnou.

V dál jak se točí
v měsíčním svitu
podzimní, šedou
mhou po pažitu.

Se mhou a se tmou
vše už je stkáno.
Co ještě čekat?
Dopovídáno.

(V zimním slunci.)

Růže.

Ó, růže, růže, růže,
jak jest jich plný sad!

a ty jsi jednu utrhla
a ty mi ji chceš dát?
Ba žeť mně všecky uvadly
a já je měl tak rád.

A za tu tvoji růži,
co já ti za ni dám?
jen krůpěj rosy, dítě mé,
to všecko je, co mám.
Neb květy vadnou podvečer
a rosa zbývá nám.

Ó, růže, růže, růže,
tak jest jich plný sad!
Však není jich, co vidět jich
tam na západě plát. —
Svou nech si, nech, já půjdu tam
si svoje natrhat.

Tak daleká k nim cesta,
ba dál, než končí svět,
a z nich kdo jednu utrhne,
už nevrátí se zpět; —
a žádný víc mu neroste
a neuvadne květ.

(*Za soumraku.*)

Až bude skončeno.

Až bude vyřčeno to slovo poslední,
až zcela setmí se, neb znovu rozední,
až bude skončeno a nic už v zápětí, —
se země nepůjdu, — jen z lidské paměti.

To ucho bez slechu, ty oči bez vidu,
ty ruce bez hnutí, to čelo v poklidu: —
Chvilku jen vzpomene kdos ještě na jméno,
a bude vyřčeno a bude skončeno.

„Zamžené dálavy, hvězdnaté výšiny!"
Doufají, zoufají . . . nic neví jediný.
Země se přichýlí — zas matka — k dítěti:
se země nepůjdu, jen z lidské paměti.

(*Lethe a jiné básně. Dvě knihy veršů.*)

Původní díla Jos. V. Sládka.

1866 v Lumíru „U zpovědi“.
1867 ve Světozoru (Ptáče, Dumka, Zpověď).
1868 Almanach Ruch.
1875 Básně.
1880 Jiskry na moři.
1881 Světlou stopou.
1884 Ze života.
1886 Zlatý máj.
1887 Sluncem a stínem.
1889 Skřivánčí písně.
1890 Selské písně a české znělky.
1891 Starosvětské písničky.
1891 Směska.
1892 České písně.
1894 Zvony a zvonky.
1897 V zimním slunci.
1906 Spisy básnické díl I.
1907 Spisy básnické díl II. (nové zde cykly: Písně smuteční a Za soumraku.
1909 Dvě knihy veršů.
1914 (po smrti básníkově). Americké obrázky a jiná prosa (vyd. Ferd. Strejček).

O J. V. Sládkovi psali:

El. Krásnohorská (Osvěta 1896).
Ant. Klášterský (Máj 1905, Nár. listy 1916, Almanach čes. Akademie 1913).
Alb. Pražák (Zvon 1906).
V. Dresler (Osvěta 1909),
dále Arne Novák (Topičův sborník 1915).
Jos. Thomayer (Zlatá Praha 1913),
Dr. Em. Chalupný: Jos. V. Sládek a Lumírovská doba české literatury,
a hlavně Ferd. Strejček, jenž mimo kratší články a publikaci „Lumírovci a jejich boje kolem r. 1880“ (v Praze, nákl. Č. Akademie 1915), vydal knihu: Jos. V. Sládek, jak žil, pracoval a trpěl (J. Otto 1915).

ALOIS LAPÁČEK. PRAHA-V